

Etnische conflicten en militair optreden

Recentelijk is door Ikol A.M. Rosengarten in een artikel in dit blad over etnische conflicten (MS163(1994)(11)503) de conclusie getrokken, dat militair optreden geen oplossing brengt en in veel gevallen zelfs contra-productief zal zijn. Tot soortgelijke conclusies komen ook andere auteurs, w.o. de commandant van het US Army War College genmaj W.A. Stofft en dr. G.L. Guertner in een brochure van maart 1994*. Gegeven deze conclusies is het verleidelijk er verder het zwijgen toe te doen en geen beschouwingen meer aan dit onderwerp te besteden. De realiteit is echter anders. Duizenden militairen uit Nederland en vele andere landen zijn ingezet in gebieden waar etnische verschillen juist de oorzaak zijn van het conflict. Zij worden dagelijks geconfronteerd met gewelddadigheden en de gevolgen ervan. De ogen sluiten voor de actualiteit is onjuist en dat wordt door de eerder vermelde schrijvers dan ook niet gedaan.

Over de oorzaken en verschijningsvormen bestaat in de literatuur een grote mate van overeenstemming; de

*Major General William A. Stofft en dr. Gary L. Guertner, *Ethnic conflict: Implications for the army of the future* (Carlisle Barracks 1994) Strategic Studies Institute.

verschillen betreffen hoogstens ondergeschikte punten. In het algemeen onderscheidt men: 1. Geweld op plaatselijk niveau; veelal zijn in deze situaties delen van dorpen en stadswijken bevolkt op grond van etnische herkomst (in veel steden – ook Nederlandse – vindt men hiervan de voorbeelden). De gewelds-uitbarstingen tussen de bevolkingsgroepen, die periodiek kunnen plaatsvinden, lijken te worden veroorzaakt door economische, culturele en/of religieuze verschillen. 2. Het onderdrukken van minderheden, die door eerdere regimes bepaalde gebieden hebben toegewezen gekregen; op deze gebieden maken ook andere bevolkingsgroepen aanspraak. Met name bij wisseling van een regime kan dit tot repressie leiden. De situatie kan zeer gecompliceerd en explosief worden, als de minderheid etnisch verwant is met de bevolking van een ander land (voorbeelden zijn: Russen in Turkmenistan en Armeniërs in Azerbeidzjan). 3. Bewegingen waarbij minderheden zich trachten aan te sluiten bij een ander land, waarmee etnische verwantschap bestaat (Zuid-Tirol, Ierland en Cyprus zijn hiervan voorbeelden). 4. Afscheidingsbewegingen; in dit geval proberen minderheden zich uit het staatsverband los te maken en een eigen staat te stichten. Deze beweging kan zich voordoen in een staat, maar kan ook over de staatsgrenzen heen grijpen (voorbeelden: Slowakije, Eritrea en het Koerdische probleem).

In welke categorie een etnisch conflict ook is in te delen, ze blijken in het algemeen zeer gewelddadig te zijn; emotionele overwegingen hebben de overhand en de ratio lijkt, zeker voor een buitenstaander, vrijwel zoek.

De inzet van strijdkrachten van een ander land om een geschil te beslechten, heeft in het verleden slechts zelden tot het gewenste resultaat geleid. De inzet van de Indiase troepen op Sri Lanka en Sovjet-troepen in Afghanistan heeft hoogstens tijdelijk enige rust gebracht. De inzet van troepen dient – gelet op de aard van het conflict – zo lang mogelijk te worden uitgesteld. De bemoeienis van de internationale gemeenschap dient in eerste instantie te zijn gericht op initiatieven en activiteiten op het diplomatieke vlak. Deze activiteiten kunnen eventueel worden aangevuld met maatregelen van niet-militaire aard. Indien de activiteiten van de minderheden betrekking hebben op het verkrijgen van burgerrechten, meer interne autonomie e.d., is een grote terughoudendheid van de internationale ge-

meenschap gewenst. Enige (diplomatieke) druk van buitenaf zal al snel worden uitgelegd als een inmenging in de interne aangelegenheden van een soevereine staat en kan het omgekeerde effect hebben. Ook als een etnische minderheid streeft naar afscheiding en de heersende meerderheid zich daartegen verzet, is een externe bemoeienis niet altijd op zijn plaats. In zekere zin is hier sprake van een grijs gebied, omdat geen duidelijke maatstaven zijn vastgesteld of zijn te geven om vast te stellen of een afscheiding van een bevolkingsgroep, inbegrepen een bepaald grondgebied, op zijn plaats is. Opmerkelijk is in dit verband, dat momenteel afscheidingsbewegingen, zoals van bv. Koerden, weinig of geen internationale erkenning en eventueel steun krijgen, terwijl tijdens de jaren van de dekolonisatie aan aanzienlijk kleinere gebieden en volken wel zelfstandigheid werd verleend. Alhoewel altijd discussie zal blijven bestaan en van opportunisme sprake zal zijn, lijkt het wenselijk toch enige criteria te stellen, waarbij omvang, economische, infrastructuurle en culturele aspecten dienen te worden meegewogen.

Het lijkt duidelijk, dat in geval van ernstige schending van de mensenrechten of van genocide, internationaal ingrijpen op zijn plaats is. In eerste instantie zullen de door de Verenigde Naties te initiëren of te sanctioneren acties en maatregelen van niet-militaire aard zijn. Alleen indien deze geen of onvoldoende resultaten opleveren, zullen met toestemming van de Veiligheidsraad militaire acties kunnen worden uitgevoerd. Zoals door genoemde schrijvers is benadrukt, zal dit militaire optreden een beperkt doel moeten hebben. Het zal gericht moeten zijn op het beschermen van bedreigde groepen en het voorkomen van genocide. Dit houdt o.m. in dat de elkaar bestrijdende groeperingen worden gescheiden en in de primaire levensbehoeften kan worden voorzien. Nogmaals moet hier worden beklemtoond, dat dit militaire optreden dus niet is bedoeld om het geschil op te lossen. Hiertoe moeten andere wegen worden bewandeld. Bij voorkeur zullen alle betrokken partijen met de militaire operatie moeten instemmen, maar dat is geen voorwaarde. In dit ver-

band dient te worden bedacht, dat verschillende groeperingen zich veelal niet gebonden achten aan internationale verdragen. Hierdoor is het onzeker, of alle betrokkenen – ondanks de eventueel gemaakte afspraken – blijvend medewerking zullen verlenen of een neutrale houding zullen innemen. De interveniërende militaire strijdmacht zal dus niet alleen over voldoende middelen moeten beschikken om de humanitaire taken uit te voeren, maar ook over voldoende gevechtskracht om de uitvoering zeker te stellen en om op te kunnen treden als één van de partijen de uitvoering tracht te (ver)hinderen. In het mandaat zal deze bevoegdheid moeten worden opgenomen. Gebeurt dit niet, dan is de kans groot dat de militairen individueel of als groep, de speelbal zullen worden van de elkaar bestrijdende partijen. Voor het deelnemen aan een dergelijke militaire operatie zal in eigen land duidelijke parlementaire en publieke steun nodig zijn. Ondanks alle bewogenheid met het menselijke leed, dat met name de niet-combattanten treft, mag worden verwacht, dat deze steun zal afkalven zodra slachtoffers onder de eigen militairen zijn te betreuren. De behandeling van Amerikaanse militairen in Somalië en van Belgische militairen in Rwanda onderstrepen dit. Ook mag worden verwacht dat, als de militaire operatie (te) lang gaat duren, een overeenkomstige houding zal ontstaan. De Nederlandse uitgangspunten, zoals vermeld in de *Prioriteitennota* (blz. 14), lijken hiertoe een bruikbare benadering te geven. Het is aan de internationale gemeenschap om in de tussentijd tot structurele oplossingen te komen.

Aan de militaire kant is het noodzakelijk, dat de juiste middelen ter beschikking zijn om de taken uit te voeren, de eenheden opgeleid en geoefend zijn voor deze wijze van inzet en dat de commandanten goed op de hoogte zijn van de omstandigheden waaronder zal worden geopereerd. Omdat deze humanitaire taken in verschillende opzichten afwijken van de „eigenlijke” militaire taken (zie ook: editoriaal MS162(1993)(2)48) zijn met name deze voorwaarden van eminent belang om een humanitaire opdracht in het kader van een etnisch conflict, goed uit te voeren.